

RECULL LITERARI

H. PARDELLANS, Director

Número 7

CEDOC 0254536
FONS
A. VILADOT
PARIS, Octubre del 1958

(ve de la pàgina 26)

ment el fresc s'estilitza sàviament en una manera que poc compte té de la natura.

Mes el cretenc se'n revela com un savi orfebre d'una tècnica i d'un gust meravellosos, potser podriem dir per excel·lència.

Un veritable creador de formes, en què es conjuguen els elements visual, tactilo-manual i mental, amb una harmonia i un dinamisme, en llurs moments culminants, que es complauen decididament ja en el goig humà, abandonant gairebé del tot el simbolisme religiós.

¿ Com era la vida moral d'aqueixa gent ? Organitzats en genos, sota l'autoritat del cap de família, la necrópolis és una continuació de la vida dels vius, amb les seves tombes familiars ; i el sentiment religiós divinifica la maternitat monoteísticament i antropomòrficament : és el culte a la Deessa Mare, comú a tota l'Àsia primitiva. Triomfa doncs l'antropomorfisme. Nogensmenys, al costat d'aquesta divinitat femenina hi ha un déu mascle, el qual pren sovint l'aspecte d'un brau : el Minotaure simbolitza una doble noció de déu viril i de brau diví, les belles banyes del qual, en forma de lira, figuren en el culte i adornen el palau. Heus ací el palau de Mínos, el rei de caràcter religiós, car ell és el representant a la terra del déu-brau ; i és per això que senyoreja sobre tota l'illa i és cap suprem de l'exèrcit — d'aquest exèrcit que ha adoptat el carro de combat de dos cavalls dels hitites. Inexistència del temple pròpiament dit, però.

Al costat d'això, un gust pel joc atlètic, de significació originàriament religiosa, potser : arreu hom practica la tauromàquia atlètica, i la seva plàstica és sovint motiu ornamental per als artistes cretencs. Sentit esportiu ben definit, encara una altra manifestació de l'humanisme d'aqueixa gent.

Heus ací un estat social sòlidament establert que fa possible el desplegament de la gran puixança de la talassocràcia cretenca, la qual exerceix el seu domini directament per tota la Mediterrània oriental, i difon la seva cultura arreu del nostre món i més enllà.

I aqueixos cretencs tenien interès a escriure : els jeroglífics, derivats dels signes pictogràfics, utilitzats cap al 2000 a. de J. C., es simplifiquen com a Egipte, fins a esdevenir un sistema sil·làbic, el qual va reduint el seu nombre de signes i dona una escriptura lineal. La neteja i el petit nombre d'elements d'aquest sistema fan que s'estengui de tal manera, que els especialistes diuen que en troben traces fins a la Península hispànica.

Els minoens, d'una intensa vida sensoriomotriu, dinàmics, emprenedors i realistes, però a l'ensens posseïdors d'una sensibilitat refinada i sensitivament contemplativa, assoleixen una primera síntesi cultural mediterrània, aquesta vegada per assimilació i alliberament al mateix temps de les fórmules tanmateix encarcerades egípcies i del misticisme nogensmenys presoner dels símbols oriental.

b) LA CIVILITZACIÓ FENICIA

La talassocràcia fenícia representa la difusió i expansió d'una síntesi-simplificació cultu al de la Mediterrània de l'Est, operada i vehiculada per un poble semita pràctic, enginyós i d'un aspre sentit materialista, per tot l'àmbit de la nostra mar. Síntesi-simplificació de les cultures occidentalasiàtiques i egípcies i minoica i, més tard, jònica, principalment, elaborada bàsicament al litoral sirí i a l'illa de Xipre, els quals formen, fins a cert punt, una zona cultural, sobretot artísticament.

Després de la decadència cretenca, a partir de mitjan segon mil·lenari, els fenicis són els primers a solcar la Mediterrània en tots sentits i d'un cap a l'altre, i li donen així una vida econòmica activa. Originàriament agricultors ; fabricants per tal d'alimentar llur tràfic ; car ara són sobretot exploradors, comerciants, pirates ; posseeixen tota la tècnica de la navegació de l'època. Als volts del 1100 atenyen l'estret de Gibraltar, on funden Gades (Cadix). (Aqueixa costa els sembla d'una terra de conills, i anomenen el país *Isephanim*, veu de la qual deriva Ispania, primer, i Hispània, després, segons formulació hipotètica d'autors com el professor García Bellido).

Funden arreu colònies i més colònies : a les regions avançades, en forma de concessions que comporten un carri per a ells, on instal·len llurs magatzems i trafiquen a la mercè dels privilegis obtinguts ; a les regions endarrerides, en forma de factories, amb un diposit, alguns tallers, magatzems, on toquen terra i comercien amb les poblacions locals ; als llocs favorables, en forma de ciutats per establiment o poblament, sotmetent la població local, governant el país, del qual fan una base permanent d'irradiació comercial. (Aquesta darrera forma a la Mediterrània occidental, especialment).

En virtut del dinamisme dels interessos eminentment mercantils que els mou, llur organització política és ben diferent de les societats massives de l'Orient : Estats en forma de ciutats, de territori limitat i de poca població ; de tipus aristocràtic, governats per reis eixits de famílies estimades d'origen diví (reflex oriental), per magistrats (a Tir, els sufetes, per exemple), i per una assemblea de Vells, pertanyents a les famílies de grans armadors i negociants. Tipus d'organització — considerada per molts historiadors de les institucions com el seu més antic exemple, la que presenten els fenicis — que té un gran esdevenidor durant el primer mil·lenari a. de J. : en l'ordre polític, el de la ciutat ; en l'ordre econòmic, el de la societat de marxants.

Esclafades sota els assiris les ciutats fenícies pròpiament dites (al segle VI a. de J.), Cartago, antiga colònia de Tir fundada a la fi del s. IX, en pren la continuació en constituir al seu torn un imperi marítim i colonial a la Mediterrània occidental : ofereix el tipus clàssic de ciutat talassocràtica, i és la projecció a l'espai del sistema d'organització fenícia ; la seva hegemonia no acaba fins al s. III enfront de Roma.

Art compost, híbrid si es vol dir així, i tanmateix d'un híbridisme ben propi : una arma d'inspiració babilònica incrustada de motius egípcis ; una copa de metall amb l'espiral egea ; una arquitectura de concepció egípcia primer, micènica després, i d'un colossal heteroclit ; una ceràmica i un metall que emprèn un repertori d'elements de procedència múltiple, però amb un no sé què de característic. I les obres dels tallers fenicis es troben arreu.

Religió de caràcter fonamentalment agrari — puix que els seus practicants eren originàriament agricultors —, potser segregada de les mitologies caldea i egípcies ; personalització de forces còsmiques ; sentiment rude, àdhuc cruel, exigint sacrificis humans.

I heus ací llur invent meravellos i transcendental com cap : l'alfabet, que esdevindrà el vehicle del pensament antic i l'instrument literari del món mediterrani. No hi ha dubte : aqueix sarcòfag del rei Ahiram de Biblos (s. XIII a. de J.) — fet d'una mena de tina massissa sobre quatre lleons ajeguts, amb un feble relleu d'escenes d'ofrena al rei, de ploraneres, i amb un

(passa a la pàgina 28)

(ve de la pàgina 27)

Salvat-Papasseit, fins el juvenívol, és interessantíssim, com ho és tot cercador de camins nous. Sèriosa-ment repel·lit per certes aspectes — sobretot socials — de la realitat, la seva primera actitud contra aquesta, resulta perfectament comprensible. Segui el camí de l'art més o menys abstracte fins que s'acona que no duia enlloc; aleshores va fer el que fa tota persona raonable en aquestes circumstàncies: cercar un altre camí.

Revoltar-se contra la Realitat — la Realitat Total, no aquesta o aquella realitat de detall que pot ser autènticament repulsiva —, revoltar-se contra tota Ella, i més encara negar-la o voler-la ignorar, resulta perfectament inútil. Eppur si muove. La Realitat continuaria existint encara que tots la neguéssim. Un art que nega la realitat es nega a si mateix, com a part de la realitat.

Les actituds negatives són, en principi, suspectes; recordem la d'aquells que, havent sentit parlar de « fallida de la ciència », ja celebren temeràriament com un mèrit la simple i espessa ignorància de tota ciència. S'imposa una actitud afirmativa, de reconquesta de la realitat per altres camins, per camins inexplorats, com diu Joan Fuster: « El neofigurativisme actual — el d'un Picasso, el d'un Miró, el d'un Chagall — és tota una afirmació. Dau implicat el repudi de la mentalitat de frigidaire i de les ambicions mesopotàmiques dels Estats: és a dir, pugna ardidament per la llibertat de l'esperit. A un temps de revolta, un art de revolta ».

Es llastima que Joan Fuster tingui un cert prejudici (possiblement personal, i possiblement justificat) enfront de Salvador Dalí. D'altra manera no hauria oblidat el seu nom entre els dels campions de la gran batalla actual contra « les abstraccions i la barbàrie ». Crec que n'és el més significatiu. No per les actituds filosòfiques o polítiques que adopta, circumstancials i sense substància seriosa; sinó per la seva actitud de pintor, que és el que interessa.

El peregrinatge a la recerca de la Realitat (no la migrada realitat, quasi sempre falsa, dels realistes decrepits, sinó Aquella que és Infinita i Eterna, més enllà dels sentits, darrera els vels del misteri), és constant, per bé que serpentejant, al llarg de l'obra de Dalí, tan lligada a la seva vida (1). Contra l'art abstracte alça, ja fa anys, la bandera del sobrerrealisme concret, substituïda en aquests últims temps pel dalinisme pur i simple — i ¿ què millor pot ser un pintor o un poeta sinó el mateix? El sobrerrealisme concret de Dalí — Joan Fuster ho diu i té raó — era una befa de la realitat, tenia « tot l'abast d'una injúria infligida a la mateixa realitat ». Pretenia « sistematitzar la confusió i contribuir al descrèdit total del món de la realitat » (són paraules del mateix Salvador Dalí, d'aquella època). Però hi ha una diferència essencial entre ignorar tota realitat, com fan els abstractes, o injuriar la realitat. Qui la injuria és que hi creu. Dalí hi creia, i l'odiava. Actitud semblant a la del blasfem conscient. I la fe fa miracles, fins la del blasfem conscient. El que importa és creure — ¿ en què? en la Realitat, en definitiva. El pas del sobrerrealisme concret blasfematori al sobrerrealisme ha estat donat. I, cosa curiosa encara que no pas nova, sembla haver comprès molt millor el canvi i el seu significat el públic sense manies que la crítica oficial.

Perquè sigui vàlida la reacció contra les abstraccions i la barbàrie, cal haver comprès, i a fons, la força i la raó que les abstraccions i la barbàrie bagin pogut tenir en el just moment. Sense aquesta prèvia comprensió, que implica certament fer-se pròpia en alguna manera la cosa compresa, no tindriem una veritable reacció,

(1) Dalí és un escriptor magnífic; la seva *Vida secreta* (pensada en català, escrita en francès i publicada en anglès) constitueix un dels monuments més curiosos de la literatura de tots els temps. Fa veure sobretot l'intima unitat entre la seva vida i la seva obra, i el sentit de les seves evolucions.

Celiberada i lúcida, sinó una mania, una fòbia.

L'art abstracte, quan és alguna cosa, és un art de total escepticisme. El nostre racó de món ha estat passat a sang i a foc, ha conegut una estimbada; tot això ha pogut contribuir al descrèdit de la realitat. Es tan humà negar les realitats que no ens agraden! No és altre el mecanisme de ressentiment total, còsmic — la negació de tota realitat. La coincidència de les seves dues florides, amb les dues postgueres ho fa pensar: és un art de vençuts desil·lusionats, encara que alguns dels seus partidaris puguin ésser súbdits de països oficialment vencedors, encara que ho fossin tots. De vegades l'escepticisme i el cinisme es donen més entre els vencedors que entre els vençuts. Aquests de vegades saben (o creuen, i potser és millor) que la realitat — certa realitat — resulta repel·lent perquè no és com ells l'haurien volguda. I en els vençuts, l'esperança és tan noble!

(Continua)

Joan SALES.

(ve de la pàgina 27)

Partenon

...tenes enlaira com una torza la teva ultratjada bellesa damunt de vint-i-cinc segles de frenètica història que s'ha pastat i s'ha romput sota la pols dels teus peus.

Olimpia

Entre comes elegants i tofes verdes, dormen sota els pins altíssims les teves malmeses despullies, antiga Olímpia, gresol o es fonien, sota el signe de la sacra flama, les virtuts hel·leniques.

Delios

Dorm al flanc encastellat de l'aspere Parnàs, arruinada Delios. Dorm en pau, que grisenca catifa de tofudes oliveres l'empara la caiguda al fons de la vall. Peregrins de terres llunyanes pet, en el teu sol ungit de remot misteri, i en deixar-te a estretmetre i es tomben a mirar-te, pensant-se que has ressuscitat.

Tres Columnes (Temple de la Marmària, a Delios)

Submergida d'angoixa entre timbes esquerpes delirants de aïerici, la neguitosa mirada, dalerosa de treca, neda cap a vora ties i s'ajeu, com un naufrag, sobre la platja serena del vostre just.

Mont Atos

Eres granítica massa vinguda — Déu sap com — a parar aquí. Ara ets rusc d'una fe profunda que et dona cúpules i cànecs i ceus de campanes i místiques abelles que liben el nécar de la soïtud.

Jànnia

Cúpula blana, minaret al cel, l'antiga mesquita — que no en è. La llença grega que temps ha li parlen — s'alça de pu teies per mirar-se al llac que, mig despert, mig adormit, somnia perfils de muntanyes glaüques, esgarriades de quilla i carícies de núvols errants que passen sense aturar-se.

Mont Meteors

Càntic discordant, estàtic deliri morat d'un místic anhel subterrani que maldia per hebre el cel amb dits informes de pedra.

Martina ARAGAY.

(ve de la pàgina 25)

frís de lotus d'estil egipci: obra vigorosa i d'un veritable sentiment artístic, encara que se li trobi una filiació siro-hitita —, amb la seva inscripció alfabètica, és la prova indiscutible que són els escribes fenicis els qui han constituït per primera vegada, amb llur talent pràctic, sintètic, simplificador i adaptador a l'ensens, a partir dels sistemes sil·làbics existents potser, un sistema de signes netament consonàntic i en nombre reduït (aquí 22 lletres capaces de representar clarament totes les articulacions de la llengua fenícia), que els altres pobles mediterranis han pogut adoptar fàcilment, modificant-lo o augmentant-lo segons llurs necessitats, i que esdevé així el primer sistema d'escriptura universal, amb la transcendència que això comporta per a la història cultural de l'home.

Humbert PARDELLANS

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC